

розорено, незорано” (с. 284), “очищально і горньо” (с. 273) аж до “льодяно, людяно, юдино” (с. 294) і “гідко, пекельно і голо” (с. 247). Автор уводить у текст окаянізми (“Уявлятимеш пекло і райський заяблений сад” (с. 303), “Посеред зір гвоздикових” (с. 279), тонко зіштовхує слова, близькі за звучанням: монах – монарх (с. 323), шампанське – шаманське (с. 251), мавки – мавпи (с. 153), сподіваюсь – сповідаюсь (с. 283), “То шум, то сум, / То ліс, то лис, / То ніж, то ніжність” (с. 194), оперує повторами, притаманними народнопісенній традиції:

Довго-довго здавались дороги нам синіми венами,
Тихо-тихо нам падали зорі – йодована сіль.
Тяжко-тяжко дивилися в себе... (с. 303).

Іноді вірш нагадує відкриття-обживання слова, смакування його звукопису й тонкого бриніння семантики, вібрацій сенсу, осягнених першовідкривачем: “Сніжинка в сні жінки” (с. 217), “Биття буття” (с. 191), “Травми. Трамваї. Трави” (с. 199).

Поет прагне простоти і ємкості вислову, нутром відчуває, що народ швидше повірить не крові, а сльозі, тому цей образ наскрізний, потверджує “кругообіг сльози”, але не сльозливості, кровної, хоч і п’яної, долі й рідної смерті. Автор готовий піяти невловиме – сльозу на річковій воді (с. 224), звірину любов до життя і рослинну – до смерті (с. 223), відчути “могили, мов глибокі рідні небеса” (с. 216).

Серед особливостей збірки – нове дихання поетичного рядка І. Павлюка, зумовлене віддзеркаленням внутрішнього світу почувань на зовнішній, уречевлений, який прагне сутнісного розкодування, виявлення свого призначення – бути взірцем гармонії з печаткою скороминущості, а отже, спонукає людину до вдосконалення в крихких координатах земного тривання: “Переймаю у вовка поліського позу мисливця, / Власну душу сховавши, / Мов кулю в стволі” (с. 197), “Зоря моя, немов сльозина вовча <...> / Від мене звір у мене лиш втече” (с. 202).

І. Павлюк пише про осердя стійкості – пам’ять роду і народу, про готовність померти і жити – еманція тихого світла чимось суголосна поетичній “Останній книзі” (1998) Бориса Нечерди: “коли й табличку “Виходу нема” / почеплено на кожному варіанті, – / тоді / відважно / спокуси талан, / тоді від хліба волі розговійся, / тоді виховуй власного орла” (с. 327). Поет більше пише, ніж живе, і його поезія – молитва...

Отримано 24 червня 2019 р.

м. Кропивницький

Роман Голод

ДЕФІЦИТНІ “ЗҒАРДИ”

[Власенко В. Зґарди. – Брустури: Дискурсус, 2017. – 144 с.]

Поетична збірка “Зґарди” прикарпатської письменниці Власти Власенко вийшли в рамках проекту “Від слова до слова”. Естафетне перо Власта прийняла з рук гідних попередників – Богдана Томенчука й Ольги Деркачової. Замість вступу збірку благословляють на щасливе читацьке сприйняття позитивні відгуки критиків і митців – Євгена Барана, Мар’яни Савки, Ігоря

Павлюка, Василя Шкургана, Руслана Трача. Усе це, як і популярність авторки в неозорих просторах інтернету, поза сумнівом, додало початкової швидкості поширенню благої звістки про появу Властиного слова не так в ізольованих від життя у вежі зі слонової кістки вузьких колах патентованих естетів та інтелектуалів, як серед посполитих любителів поезії, які почали по всіх книгозбірних закутках розшукувати збірку, видану невеличким тиражем. Дуже швидко “Зґарди” опинилися в топі дефіциту на чорному ринку українського поетичного слова.

Хто має розум – збагнули, що Властині “Зґарди” збагатили сучасну українську літературу коштовним намистом поезії. Один за одним на нитки прикметних для української поетичної та уснопоетичної традиції мелосу й ритміки авторка нанизує “Крижки”, “Переліжки”, “Чепраги” (назви прадавніх елементів зґардової прикраси й водночас відповідних розділів збірки), а в них – автентичні діаманти. Грані творчості Власти Власенко забезпечують оригінальність і неповторність її індивідуального стилю. Це передусім автентика, етноестетика, етнографізм, фольклорні вкраплення, образність народної демонології, локальний колорит, діалектизми. Усі ці характеристики, які правовірний борець із традиціями національного літературного процесу неодмінно зачислив би до так званого народницького дискурсу, отримують нову якість художньої сугестії, поєднуючись із модерними елементами красного письма, такими як фентезійність, готичність, кінематографічні ефекти, монтаж, потік свідомості, герметичність тощо.

Властині “червоні коні”, “зелені птиці”, “червоний лис”, “Чорна Богиня”, “чорна жінка”, “Біла Баба”, “зеленолапі пси, червонооокі сови”, “сріблястий птах”, “чорна птаха”, “чорні коники з срібним волосом”, “щезники”, “дванадцять чугайстрів”, “валькірії”, “дракони”, “мудрі змії”, “нявки” немов зійшли на сторінки книжки з багатих своєю колористикою гуцульських вишиванок, килимків, ліжників. Міфологічна образність додає “Зґардам” позачасової значущості:

коли щезники сплять на ватрі час
за древнім законом,
ти впізнаєш мене за дзвоном моїх прикрас,
мій милий, за дзвоном.

Водночас усі ці персонажі цілком гармонійно вписуються не лише в локальну місцеву систему демонологічних образів і символів, а й у значно ширший контекст сучасної кінематографічної образності, популярних зараз у всьому світі жанрів готичних саг (“прилітають вночі з ріки / дракони його пори, / і дихають на листки / на краю скали, / вони колотять крильми туман, / вони забули що таке мить, / в них під повіками океан / тремтить”); містичних драм (“ми хмари, хмари з іменами, / ми підіймаємось з води / і знов стаємо голосами, / в пташині втрапивши сліди...”); фантастики жахів (horror fiction) (“...і пси, насторожені пси, / чатують на мене, / о, як ті мовчання твої / мені розгадати, / як хмари урвались з ланців, / як трісли загати / і горлом пішла мені ніч, / і геть задушила, / мамо моєї душі, / дозволю мені крила...”); чи фентезі (“виходьте з-за дерев / і не питайте, хто ви, / я знаю, хто ви є / і як ви мовчите, / зеленолапі пси, / червонооокі сови, / ви хлебчете ріку, / на афинах спите...”).

Просякнута містикою поезія Власти Власенко інколи нагадує молитву (“води течуть глибокі / в мені і по мені, / в серці моїм Предтеча / світить Його вогні”, “ця дорога твоя, ця дорога веде до води, / де лишили для тебе Ісусові риби свої сліди”); інколи – замовляння (“розколоте решето... / хто там в небі, хто там, хто / місить холод на воді, / на жовтку чи на звезді, / просіває біле скло / на

тринадцяте число?"); інколи – потік свідомості (“вона стає під стіну плечима, / притискає їх до напису “Dezzl”, / винувато дивлячись на перехожих, / ніби зловлена на гарячому... / архівує в собі подиви, погляди, / бити бруківку сірого міста, мовчить обома очима, / перепрошуючи за польоти”, “їй би вискочити з тої крилатості, / порівняти би дебет з кредитом, / розбиратися в курсі долара / і в масштабах геополітики, / а вона на старім підвіконнику, / зірками крила вичищує, / бо треба летіти вишукано, / щоб вмираюче місто дихало”). Усе це нарративне багатоголосся засвідчує світоглядно-екзистенційне балансування авторки на межі двох світів – християнського та язичницького, реального й потойбічного, свідомого й підсвідомого, зовнішнього та внутрішнього. Долаючи межі догматичних стереотипів, поетеса опинилася “по той бік” історичного часу, коли “закрилися тори, мовчать корани, / лиш моцні гори та темний знак”. Проте кожна медитація поетеси, кожен транс, кожен її внутрішній монолог чи односторонній діалог добуваються із таких глибинних надр колективного й індивідуального підсвідомого, що читач просто приречений загіпнотизовано відчиняти двері Властиним “тіням забутих предків” до власних, своїх підвалин архетипної образності. Водночас уже напівпритомному наглядачеві власної підсвідомості Власта власно наказує дати волю в’язням Супер Еґо, аби звільнити таким чином своє витіснене, затолочене, але справжнє Я: “на – посрібнений ключ, / вийди з себе, / закрий себе, йди, / швидко йди, / щоб не встигла жаліти себе, / ні ганьбити свої сліди...”. Зрештою поетеса ніжно-іронічно описує свою персональну емансипацію з круговерті суєтного побуту:

ну що за літо, ластиться і в’ється
і кличе, мурґа, дражниться: ходи!
залізло під ворота і сміється
таке смішне, як пес після води!
хіба припнеш таке десь коло хати –
на носі пух і мокра голова,

таке воно щасливе й пелехате,
а я така поважна й ділова,
а в мене справи, звідти і в нікуди,
тарелі, гроші, встигнути б... куди?
та ну його, я теж сьогодні буду
така смішна, як пес після води!

Внутрішня боротьба в душі ліричної героїні між офіційно-діловою Властою і природною Властою каталізується ендорфінами весняного настрою, коли “весна вливається мені у вени, / не питає – тече очима, руками, / черешні, як дітваки серед міста, / міряються квітками...”, коли спокуса “мешти пожбурити тро-ту-а-ром!!” так і переслідує, і коли незграбні спроби залишків сили волі та здорового глузду врятувати імідж цивілізованої громадянки: “...але я йду поважно, ах, так поважно / бульваром, чинно, бульваром, / запихаю чортиків назад в очі: сильна ж, майже стерильна, вчена” піддаються нещадній обструкції з черешневої високости: “а черешні пирскають цвітом – / регочуться з мене, / беруть мене за руки, кличуть квітнути: / “ти чого, кажуть, це ж просто!!”. Відтак фінал цього поєдинку із собою неважко передбачити: “тоді стаю розгублена, стою й квітну – / які ж вони, ці черешні, примхливі, / які неповажні, / які ненормальні... / які щасливі!”.

Сама собі Вівальді, Власта творить власні музичні “Пори року”, у яких навесні “краплі, як ноти на квітах акації, / мокрий мінор...”; п’яно звучить затихаюча партія осені: “сіла осінь – / курить літо... / дивний дим лягає в гори, / заповзає в нори, / в звори, / відкриває / чакри, / чари / світ колишуть, / мудрі змії / ждуть на тишу...”; а взимку “скаче сонце у лісі різьблені, / хвалиться собою до снігів... / скільки в Бога музики для мене! / скільки в мене Богови жалів...”.

Гармонія Божої музики і Властиних власних жалів сплітаються в збірці в лейтмотивні пошуки еманации божественного в природі (“закривають сосни двері – / там сумує їхній бог”), в усвідомлення гуманістичної природи сакрального (“там сидів гарний Бог у гуцульській крисані, / він замішував світ

на великім аркані”), у виправдання теодицеї Господнього промислу та земної недосконалості людини:

ангел – ще той простак
в крилах, як у погонах,
Боже мій, що ж ти так
сумно на тих іконах...

всі ми – з добра і зла,
хто, як не Ти мав знати?
...переживем тіла.
і навчимося літати.

У безмежній пустелі духу з оманливими міражами-орієнтирами на дуті “вселюдські цінності” (за Франком, хто ставить собі надто широкі й абстрактні ідеали, той не має жодних) з’явилася рятівна оаза автентики й місцевого колориту, що дарує надію віднайти колись і землю обіцяну, яким би звивистим і важким не був до неї шлях:

А ти, стежечко, через папороть
Синя, здимлена, непосвячена,
Що ж ти, стежечко, та все колами
Коло раю та все минаючи,

А в раю тому жити весело,
та чим далі, тим більше нікому
серед раю зелене дерево
все банує за мною першою <...>

Тема “втраченого раю” лейтмотивно мандрує “З’гардами”, скріплюючи в змістову сув’язь розділені ланки-поезії:

бо де твоя казка, ця правда про рай?..
два келихи неба – за Бога сумного
й за себе веселу.
давай...

Оаза б’яцьківщини-Б’яцьківщини кличе, манить до себе, туди, де “...понад вечір овечі серця / в тумані калатають. / мають калатати...”, де “досвіта на душі тихо, як у старих лісах... / і ніби живі, / ходять по ній ангелики в капчурах, як по першій траві...”, де “...притихнуть дощі / з того боку вікна, / з того боку душі...”, де “мохами стелена спальня”, “зірками ліплена хата”, де “ночі – по три карати” і “місяць ходить по стелі”, де “краплями роси на зелений мох / укладає мою душу вимучений Бог...”, де “чорні сльози” “поспасали білі кози”. Кличе, аби зайти в тінь, напитися чистої джерельної води, відпочити душею, поповнити сили, відновити віру в себе й у сотворений Богом світ. І нічого не боятися(!..): “<...> бо це не втеча, це просто біг, / а той, хто прийшов стріляти, / не знає твоїх доріг”.

Кожен Властин поетичний твір сповнений великою і всеохопною любов’ю до людей, до б’яцьківщини, до вигаданого її багатого уявою і фантазією художнього світу, до світу реального (яким би недосконалим він не був) й... до себе, коханої: “йшла така фідзі’горна, / литка тонка біліла, / любків кожух коцматий / єден на голе тіло”... Властині “З’гарди” прикрашають чудові зразки інтимної лірики, сторінки книжки подекуди пересипані еротизмами: “тріщит ми сорочечка, спуза небесна летит під ногами, / не желуй ми ніг, чоловіче, най дивляться ангели й звірі, / а дви яка-м файна...”, “...коханий, а файна-м тобі? / коралі розбіглись по грудях, як вівці з стодоли / і тихо пасуться собі...”; “в любих руках тремтіла / литка тонка, дражлива, / файна така стояла, / грани жідна очима...”, “торкатись тіла, втрачати розум / так небезпечно, і так щасливо. / летіти в небо в єдиний подих, / все вище й вище стирати межі, / збирати потім по білих сходах / хмари розкидані, як одержі”.

Усі розкидані в “З’гардах” Властині любові, навіть безбожно пристрасні, скріплюються, як не парадоксально, божественною ниткою сакральної сутності цього почуття. Властині святі в біблійних майстернях покинули горщики ліпити й узялися ткати ту найміцнішу у світі нитку, що поєднує небо із землею,

божественне з людським, тілесне з духовним, світи із засвітами, мертвих із живими й ненародженими... І дай їм, Боже, там, на небесах, здоров'ячка, що такі вправні... Бо їхнього прядива вистачило ще й на гуцульські вишиванки, килими й ліжники... Як би там не було, саме біблійне тлумачення любові спонукає авторку до декларування "морального мінімуму":

дорости до найменшої в світі гори
і з неї побачити тих, кого любиш, на тій висоті,
котра створена за Його подобою
в цім житті.

Ще однією ниткою, що скріплює воєдино живі, мертві та ненароджені покоління автохтонних мешканців нашого краю, є їхня жива й правдива говірка. Неповторного колориту, предковичної (чи не магічної?) енергії й експресії поезії Влади Власенко надає вживання в мові розкішного гуцульського діалекту:

– знай, знай, не при тобі ріка.	Або:	Або:
– най сі преч каже, яка-м легка, суньтєся, руштєся, рушта чугунні най вийду така через комин скраю, дим димом поганяю, от стоїть те саме дерево з раю чересом підперезане, на нім чаші терезами гойд-да...	гойкає Біла над горами Баба шаль шальянова у неї в руці хмари скриплять як намоклі дараби – сплав по Великій Ріці.	...решту вилила через ліве я, срібну чашу впустила-м до землі, най нев дим собі віхолітує, віполікує дощ у озері...

За Стефаниковою традицією, поетеса зуміла рідною, у народу підслухану мовою розповісти про найвитонченіші людські почуття, виразити найжагучішу експресію, висловити світоглядно-філософські імперативи, передати гідні шекспірівського пера драми і трагедії сучасної людини, сутність її екзистенційної самотності, особливості її спустошеного урбаністичного буття:

в порожньому місті сто тисяч порожніх стін, хто будував їх, хто їм казав стояти? рівно вполудне зникає від тіні тінь і рівно на північ ти скажеш – пора вмирати високо-високо... крила вздовж голих ніг – і вниз! і мовчи! і в спзу!	мокра до нитки!! Боже мій, Боже, нащо-с ми дав, як гріх, нявчине серце з зеленої, Боже, мнєтки? а як давав-ис, то було давати ще, ще, аби-м стала травою і заросла у нетрі!.. ...порожнєча з вікон мого будинку тече, будинку, збудованого на Етні.
---	--

Відрядно, що, дбаючи про необізнаного з місцевими діалектами читача та керуючись інстинктом справжнього філолога, Влада цілком доречно додала до збірки невеличкий словничок, у якому зібрала в один реєстр розсіпані в книжці перли гуцульсько-бойківської лексики.

Знайомство зі "Зґардами" справляє враження чогось нового, незатертого, чогось абсолютно модерного, новаторського й водночас підкріпленого багатовіковою національною традицією явища. З'явилося щось таке абсолютно

рідне й автохтонне, таке багате й витончене, таке значуще й вишукане, таке правдиво діамантове, майстерно огранене й у вишуканій сучасній оправі подане, що мимохіть напрошується висновок: ці “Зґарди” гідні стати окрасою будь-якої літератури світу, але, на превелике щастя, з’явилися вони в нашій літературній скрині, у нашій літературній скарбничці...

Отримано 30 червня 2019 р.

м. Івано-Франківськ

Олена Нуньєс

КНИЖКА ПРО ВІЧНЕ

[Могильницька Г. Імена: поеми. – Київ: Український пріоритет, 2017. – 305 с.]

Історія – це минуле, яке неможливо змінити. Але чому тоді за кожної заміни владної ідеології пишуться нові підручники історії, і наступне покоління вже не знає, що біле, що чорне, де правда, де вигадка на догоду новій владі. Історія як мозаїка. Спочатку це – документи, факти, артефакти, купа різнокольорових черепків: з них один дослідник складає картину з образом Бога, інший може скласти й диявола. Тож, окрім фактів, найважливіше – осмислення історії, філософський аналіз подій, учинків, персоналій.

За життя авторки збірки поем “Імена” – талановитої письменниці нашого часу Галини Могильницької – історія переписувалась заново кілька разів. І от сьогодні ми вже не знаємо: хто ми? звідки ми? де наше коріння, традиції? Для чого прийшли ми на цю землю, яку місію повинні виконати? На ці питання намагалися відповісти багато справжніх патріотів, а ще більше, мабуть, недругів нашої Вітчизни. Власне осмислення цих проблем пропонує й Г. Могильницька своєю збіркою поем. Одразу скажу, що останніми роками в нашій поезії, як і в ліро-епосі, нічого кращого за художньою вартістю, цікавішого за змістом і глибшого та людянішого за суттю, мені зустрічати не пощастило. До збірки ввійшли три поеми: “Рогніда”, “Єлизавета”, “Серафима”. Князівна, королева, селянка. Три жінки відмінних епох, різні за характерами, долями, суспільним статусом. Що поєднало їх під обкладинкою однієї книжки?

Поема “Рогніда” присвячена трагічній долі першої дружини князя Володимира-Хрестителя. Переломний момент історії язичницької Русі, де, як і в інших країнах того часу, закон – це право сильного й воля можновладця. Не з доброї волі, а через насилля стає Рогніда київською княгинею. Син Святослава-завойовника й Ольжиної рабині Малуші Володимир – тоді Новгородський князь, – розлючений гордою відмовою полоцької князівни Рогніди, розорив її край, убив її батька й братів. Тож юна княгиня-полонянка, котрій у рідному краї “зоря ласкава зичила кохання молоде” (с. 45), ненавидить закоханого в неї князя, і зачате від нього дитя носить під серцем як майбутню помсту за княже свавілля.

Але на світ з’являється син – маленьке смішне дитинчатко, що кумедно морщить личко, посміхається, позіхає... І ненависть до князя та бажання помсти відступають перед чудом народження нового життя, перед чудом материнської любові, “що цілий світ обігріти й простити може <...>” (с. 50). Рогнідина любов перероджує й душу князя “буєсного нащадка часів поганських” (с. 53), який досі “щастя важив холодно й тверезо, любив жінок – мов коней об’їжджав” (с. 52), а нині, скупаний у променях людяності й любові: